

HAZRETİ ALİ SEMPOZYUMU
25-25 Ekim 2007 İzmir

H. Hüseyin BALLI*

D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi'nin, T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı İzmir İl Müftülüğü ve İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı katkılarıyla 24-25.10.2007 tarihleri arasında düzenlediğı *Hazreti Ali Sempozyumu* İzmir'de gerçekleştirildi.

24 Ekim Çarşamba günü saat 09.30'da saygı duruşu ve İstiklal Marşıyla başlayan sempozyumda açılış konuşmalarını D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Hüseyin ELMALI ve İzmir İl Müftüsü İbrahim ACAR yaptı.

Açılış paneli, altı oturum ve değerlendirme oturumundan oluşan sempozyum, D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi konferans salonunda 24 bildiriyle iki gün boyunca devam etti. Her oturum sonunda akademisyen veya Alevî-Bektaşî inanç önderlerinden bir kişi müzakereci olarak konuştu.

Açılış konuşmasında D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Hüseyin ELMALI, insanların farklı farklı yaratıldığını; Kur'an'ın bu farklılıkları Allah'ın varlığının alametleri olarak nitelediğini; insanlara yakışanın, bu farklılıkları normal kabul edip bunlardan yararlanarak, peygamberin ifadesiyle "farklılığı rahmete" dönüştürebilmek olduğunu söyledi. Ayrıca sempozyumu düzenlemekteki amaçlarının; dinsel alanda Müslümanları bölme isteğine karşı, bölünmenin mümkün olmadığını göstermek olduğunu, Hz. Ali'nin üstün vasıflarıyla bütün Müslümanlar arasında ortak bir değer olması hasebiyle bu sempozyuma konu olarak seçildiğini belirtti.

---

* Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. huseyin.balli@deu.edu.tr

İzmir İl Müftüsü İbrahim ACAR, bilginin insanların ihtilaflarını ortadan kaldırıp onları birleştirdiğini bu yüzden Hz. Peygamber (s.a.v.)'in de en büyük savaşı cehaletle olduğunu, bu sempozyum sırasında ortaya konulacak olan bilginin de toplumumuzu birleştirici bir unsur olacağını söyledi.

Açılış konuşmalarından sonra sırasıyla oturumlara geçildi.

AÇILIŞ PANELİ: Günümüzde Hz. Ali'yi Tanıma ve Anlama

Prof. Dr. E. Ruhi FİĞLALI, konuşmasına bu nevi toplantıların çoğalmasının önemli olduğunu vurgulayarak başladı. Bu toplantılarda görüşlerin çok net olarak ortaya konulmasıyla önümüzde olan birçok sıkıntının aşılabileceğini söyleyen hocamız, Hz. Ali hakkındaki bilgilerin ne kadarının efsaneleştirilmiş, ne kadarının ise gerçek bilgi olduğunun ortaya konulmasının önemine dikkat çekti.

Haydar KAYA, Türkiye'de iki ayrı düşüncenin (Alevilik ve Sünnilik) Hz. Ali'yi kendi inançları ve görüşleri doğrultusunda gördüğünü belirtti. Bunlardan Aleviliğin, onu tartışmasız bir profilde ele alırken, Sünniliğin ise onu zayıf bir profilde ele aldığına dikkat çekerek bunların her ikisinin de kendilerinin görüşlerinin eksiksiz olduğu yönündeki kabullerinin yanlış olduğunu söyledi ve bu yanlışların giderilebilmesi için yapılması gerekenleri sıraladı.

Fermani ALTUN, bugün Türkiye'nin her zamankinden daha çok birliğe ihtiyacı bulunduğunu ve Hz. Ali'nin bu birliği sağlamada önemli bir ortak değer olduğunu söyledi

Dr. Hüseyin TUĞCU, Aleviler ile Sünniler arasındaki pürüzleri kaldırmanın yolunun okumak ve araştırmak olduğunu söyledi. Verdiği çarpıcı örneklerle Aleviler ve Sünniler içindeki yanlış bilgilerin düzeltilmesi gerektiğini vurguladı. Özellikle Hz. Ali'nin, her iki kesimin kendi ideolojik prensiplerine göre değil, olduğu gibi anlaşılması gerektiğini belirtti.

Doç. Dr. Osman EĞRİ, Alevî-Bektaşî klasiklerinden verdiği örneklerle Hz. Muhammed (s.a.v.)'in şeraitin, Hz. Ali'nin ise tarikatın öğreticisi olduğu görüşünün Anadolu'da çok yaygın olduğunu ve Hz.

Ali'yi örnek alma adına “ayna tuttum yüzüme, Ali göründü gözüme” ifadesinin Hz. Ali'yi insanlarımızın kendi şahsiyetleriyle, kişilikleriyle, karakterleriyle bütünleştirmelerinin çok önemli bir göstergesi olduğunu söyledi.

Prof. Dr. Hasan ONAT, Türkiye’de kangren haline gelen sorunun, bilgi temelli tartışılmayan, duygusal boyutta ve ideolojik zeminde tartışılan sorunlar olduğunu ve bu sorunların çözülmesi adına gerçek bilgiye ulaşılmasının gerekli olduğunu söyledi. Hocamızın, Hz. Ali'nin etrafında oluşturulan mitolojinin, ilk başta gerçek bilgiyi gizliyormuş gibi görünse de aslında gerçek bilginin özünü korumaya yarayan bir kalkan ve insanlara bu bilginin daha iyi nüfuz etmesini sağlayan bir araç işlevi gördüğü tespiti, sempozyum katılımcıları tarafından oldukça beğeni toplayan bir tespit oldu.

I. OTURUM: İslam Mezhepleri ve Hz. Ali

Prof. Dr. Saffet SARIKAYA, “Bektaşî ve Alevî’lerde Hz. Ali’nin Tanrılaştırılması İddialarına Dair Bir Değerlendirme” adlı tebliğinde, J.K. Birge, İ. Melikoff, M. Eröz, A. Y. Ocak gibi araştırmacıların, konuyla ilgili metinleri, tenasuh, hulul ittihad gibi inanç kökenleriyle ve kısmen coğrafi yakınlıkları dikkate alarak Ehl-i Hak’a (Ali İlahiler) nispet edilen inançlarla irtibatlandırarak Alevîlerin, Ali’yi Tanrı ve Tanrısal sıfatlara sahip olarak algıladıkları yönündeki tezlerinde yaptıkları hataları ortaya koydu. Bu hataların sebeplerini 1-çalışılan metin ya da kişiler üzerinde parçacı, seçmeci yaklaşım tarzı, 2-Alevîlik konusundaki genellemeci yaklaşımlar, 3-bazı dinî-mezhebî gruplarla Alevî zümreleri arasında benzerlik ve ilişkiler kurularak iddialar desteklenmek istenmesi olarak sıralayan hocamız, günümüz Alevîleri üzerinde yapılan alan araştırmalarında ortaya çıkan ve bu görüşü destekler mahiyette gözüken sonuçların, deneklerin Tasavvufî terim ve kavramlar hakkında bilgi eksikliği göz önüne alınarak değerlendirilmesi gerektiğini söyledi.

Doç. Dr. Halil İbrahim BULUT, “Şii-Usulî Gelenekte Hz. Ali ve İmametinin Dayanakları: Şeyh Müfid Örneği” adlı tebliğinde, Şeyh

Müfid ile birlikte kurulmuş ve hicri IV. asırdan itibaren Şii dünyasında belirleyici bir rol oynamış olan usûlî düşüncenin Hz. Ali'yi anlama biçimini örneklerle ortaya koydu. Hocamız, Şeyh Müfid'in, Hz. Ali'nin nas ile tayin edilmesi ve Hz. Peygamber tarafından vâsi ilan edilmesi sebebiyle Allah Resulünden sonra Müslümanların emiri olmaya hak kazandığı görüşünde olduğunu söyledi.

Dr. Cenksu UÇER, *“Hakk-Muhammed-Ali (Üçler) Telakkileri Çerçevesinde Alevilikte Hz. Ali”* adlı tebliğinde, verdiği örneklerle Alevilikteki “Hakk-Muhammed-Ali (üçler)” telakkisinin üç farklı yaklaşımına değindi. Bunların özetle; 1-bu telakkinin ulûhiyyet-nübüvvet-velâyet bağlamında değerlendirildiğini, 2-Hakk'ın, Allah olarak; Muhammed ve Ali'nin ise ruhu, cismi, bedeni aynı olarak değerlendirildiğini, 3-Hakk, Muhammed ve Ali'nin bir olduğu ve bunların bir şeyin farklı tezahürleri olarak değerlendirildiğini söyledi.

Yrd. Doç. Dr. Şevket YAVUZ, *“Kahramanlık Arketipinin İslam'da İnşası veya Hz. Ali'nin Müslüman Kolektif Tasavvurunda Oluşumu”* adlı tebliğinde, kahramanlık arketipinin, Müslüman toplumda en bariz bir şekilde Hz. Ali'nin yiğitlik serüvenlerinde ve karakterinde kaynak bulduğunu ve farklı formlarda -Battal Gazi, Ebû Müslim Horasanî, vb. - çeşitli zamanlarda, İslam toplumunun kimlik inşası için yeniden ortaya çıktığını söyledi.

II. OTURUM: Hadislerde Hz. Ali

Doç. Dr. Saffet SANCAKLI, *“Hadisler Bağlamında Hz. Peygamber'in Hz. Ali İle Olan İlişkilerinin Önemi ve Analizi”* adlı tebliğinde, Hz. Ali'nin Hz. Peygamber (s.av.)'e olan yakınlığını ortaya koyarak, onun hadis ve siyer kaynaklarında geçen birçok üstün özelliğine dikkat çekti.

Doç. Dr. Ahmet YILDIRIM, *“Tasavvufî Düşüncede Hz. Ali ve Bu Düşünce İçerisinde Hz. Ali'ye Nispet Edilen Rivayetler”* adlı tebliğinde, 1-Tasavvufî düşüncede Hz. Ali'nin konumu, 2-Sünnî tarikatların silsilelerinde Hz. Ali'nin yeri, 3-Hz. Ali'den nakledilen ve tasavvufî

öğretilere dayanak teşkil eden rivayetler ve değeri konularında tespitlerde bulundu.

Doç. Dr. Ali AKSU, “*Nehcü’l Belâğâ’da Hz. Ali’nin Tavsiye ve Uyarıları*” adlı tebliğinde, Nehcü’l Belâğâ hakkında genel bilgi verdikten sonra Hz. Ali’nin öğütlerini; 1-dinî ve ahlakî yaşam konularındaki tavsiye ve uyarıları, 2-sosyal olaylar karşısındaki tavsiye ve uyarıları, 3-siyasi, idari ve askeri alandaki tavsiye ve uyarıları, 4-bazı şahıslar ve gruplar karşısındaki tavsiye ve uyarıları olarak grupladı.

Arş. Gör. Ali ERTUĞRUL, “*Sefîne-i Tebriz İsimli Mecmuada Hz. Ali’ye Nispet Edilen Dualar ve Sad Kelime*” adlı tebliğinde, Cahız tarafından derlenmiş bulunan “Mie/Sad Kelime” literatürü üzerinde durup Hz. Ali’nin, haftanın günlerine ve Ramazan ayına mahsus dualarını ortaya koydu.

Yrd. Doç. Dr. Abdülkadir PALABIYIK, “*Hz. Peygamber’in Hz. Ali’ye Nasihatleri*” adlı tebliğinde, “Vasiyyetü’n-Nebi li-Ali” türü yazma eserlerin Sünnî ve Şîî literatürdeki yerleri hakkında bilgi verdikten sonra bu eserlerin içeriğinin şer’î hükümler çıkarmaya zemin hazırlamayan sadece edeb, ahlak ve faziletler konularını ele alan sened yönünden tartışmalı hadislerden oluştuğunu söyledi.

III. OTURUM: İslam Mezheplerinde Hz. Ali

Yrd. Doç. Dr. Süleyman GENÇ, “*Halife Seçimlerinde Hz. Ali’nin Tutum ve Tavrı*” adlı tebliğinde, ilk üç halifenin seçilmesiyle ilgili tartışmaları ortaya koyarak Hz. Ali’nin buradaki tutumunu tespit etti ve tartışmalı birçok rivayetin ötesinde, Hz. Ali’nin ilk üç halifeye biat ettiğinin ve onlara yardımcı olduğunun tartışmasız bir hakikat olduğunu belirtti.

Arş. Gör. Fatih TOPALOĞLU, “*Hz. Ali’nin, Hz. Osman Döneminde Halife ile İlişkileri*” adlı tebliğinde, Hz. Ali’nin, Hz. Osman’ın halifeliği sırasında daha öncekilerde de olduğu gibi daima kendisine yardımda bulunduğunu asla onu halifelikten indirmek ya da onun yerine halife olmak gibi bir düşüncesinin olmadığını, kendisine bu teklifle gelen

isyancıları her defasında geri çevirdiğini ve Hz. Osman öldürülünceye kadar onu korumak için elinden geleni yaptığını söyledi.

Doç. Dr. Ünal KILIÇ, “*Ali'nin Vali Politikası ve Valileri*” adlı tebliğinde, Hz. Ali'nin atadığı valilerin tayin şekilleri, tayinler esnasında aranılan kriterler, valilere verilen yetkiler ve onların sorumluluk alanları gibi hususlar hakkında bilgi vererek, Hz. Ali'nin idari kişiliği hakkında bir kanaatin oluşmasına katkı sağladı.

Doç. Dr. A. Bülent ÜNAL, “*Hz. Ali'nin Egemenlik Anlayışı*”, adlı tebliğinde, Hz. Ali'nin hâkimiyet anlayışını, Sıffin Vak'ası ve sonrasında ortaya çıkan tahkim olayı çerçevesinde ele aldı. Hocamız, onun ütöpik değil, gerçekçi bir hâkimiyet beklentisi içinde bulunduğunu, yaptığı her işte meşruluğun esas alındığı bir hâkimiyet anlayışına sahip olduğunu, bununla bir anlamda hukukun üstünlüğü prensibini gerçekleştirerek Allah rızasını kazanma çabası güttüğünü kaydetti.

Arş. Gör. H. Hüseyin BALLI, “*Fazlullah-ı Hurûfî'nin Hz. Ali Hakkındaki Görüşleri*” adlı tebliğinde, Alevî-Bektaşî düşüncesine önemli etkileri bulunan Fazlullah-ı Hurûfî ve görüşleri hakkında genel bilgi verdikten sonra Fazlullah'ın, Hz. Ali'yi birbiri üzerine bina ettiği üç misyonla tanımladığını söyledi. Buna göre Hz. Ali'nin: birincisinde kâmilliğin kaynağı olduğunu; ikincisinde önce Hz. Muhammed (s.a.v.)'den öne geçip sonra onunla aynileştiğini; üçüncüsünde de Hz. Muhammed (s.a.v.)'le beraber Fazlullah'ın görevini ve önemini anlatmak için kullanılacak bir seviye olarak göründüğünü belirtti.

IV. OTURUM: Türk ve İslam Edebiyatında Hz. Ali

Dr. Kıyasettin KOÇOĞLU, “*İmam Maturidi, Hoca Ahmed Yesevi ve Hacı Bektaşî Veli'de Hz. Ali*” adlı tebliğinde, Her üç Müslüman Türk büyüğünün eserlerinden ve fikirlerinden Hz. Ali ile ilgili ortak noktaları şu şekilde özetledi: 1-Hz. Ali itikadi bir mesele olarak karşımıza çıkmamaktadır, 2-Hz. Ali dördüncü halifedir ve ilk üç halifenin hilafeti geçerlidir, 3-İmam Maturidi ve Ahmed Yesevi'de Hz. Ali diğer üç halifeden ve diğer sahabelerden biraz daha artı nitelikleriyle anlatıl-

maktadır, 4-Hz. Ali'nin velayetinden veya İmamiyye'deki gibi bir imametinden bahsedilmemektedir.

Doç. Dr. Alim YILDIZ, “*Fuzulî'ye Göre Hz. Ali*” adlı tebliğinde, Fuzulî'nin Hadikatü's-Süeda isimli eserini esas alarak Divan'ından da verdiği örneklerle, Fuzulî'nin Hz. Ali ile ilgili görüşlerini ortaya koydu ve onun Anadolu'da Ehl-i Beyt ve Hz. Ali sevgisinin oluşumunda çok etkili olmuş bir şair olduğunu söyledi.

Prof. Dr. Mehmet DEMİRCİ, “*Mesnevi'de Hz. Ali İmajı*” adlı tebliğinde, Hz. Ali'nin tarihi ve menkıbevi yönlerinin Mesnevi'de mezc edilerek geçtiğini, fakat menkıbe tarafının ağır bastığını söyledi ve Mesnevi'deki Hz. Ali imajının; onun kahramanlığı, cesareti, samimi imanı, ihlâsı, Hz. Peygamber'in özel sırlarına vakıf olması gibi noktaları içine aldığını ekledi.

Prof. Dr. Hüseyin ELMALI, “*Sünnî Kaynaklarda Hz. Ali: el-Mâverdi Örneği*” adlı tebliğinde, el-Mâverdi'nin Edebu'd-Dünya ve'd-Dîn adlı eserinde her bölümde geçen Hz. Ali ile ilgili bilgileri sıraladı.

V. OTURUM: Kelâm ve Fıkıhta Hz. Ali

Doç. Dr. Abdülgaffar ASLAN, “*Yalancı Peygamberlik Olgusu Çerçevesinde Hz. Ali ve Evlâdının İstismarı*” adlı tebliğinde, Sebeiyye, Kâmilîyye, Beyânîyye, Muğîriyye, Cenâhiyye, Hattabiyye, İsmailîler /Bâtınîler, Dürzîlik ve Mansûriyye fırkalarında Hz. Ali'nin istismarı ile ortaya çıkan yalancı peygamberlere değinerek, bu görüşlerinin İslam dışı bazı etkilerle ortaya çıktığını söyledi.

Yrd. Doç. Dr. Galip TÜRÇAN, “*Hz. Ali'ye İsnat Edilen İtikâdî Yorumların Kelamî Niteliği*” adlı tebliğinde, Hz. Ali'nin, kimi itikâdî problemler karşısında nasların literal ifadelerinden ayrı olarak, dinin genel ilkeleri çerçevesinde akli açıklamalar getirdiğini, bundan dolayı da geriye dönük bir inşa ile Mu'tezile ve Ehl-i Sünnet'in, biraz da kelamın meşrûyetini sağlama çabaları ekseninde, Hz. Ali'nin kelamcı yanını öne çıkardığını, her iki kelamî yaklaşımın da onu “ilk kelamcı” olarak nitelediğini söyledi.

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin ESEN, “*Hz. Ali'nin İslam Ceza Hukuku Alanında Dikkat Çeken Bazı Görüş ve Uygulamaları*” adlı tebliğinde, Hz. Ali'nin ceza hukuku alanındaki icihadlarını sıraladıktan sonra Hz. Ali'nin “Size gerçek fakihin/âlimin kim olduğunu haber vereyim mi? İnsanları Allah'ın rahmetinden ümitsizliğe sevk etmeyen, Allah'ın azabından onları emin kılmayan, ilâhî yasaklar konusunda onlara ruhsat kapısını açmayan ve Kur'an'ı bırakıp da başka bir şeye rağbet etmeyen kimsedir” sözüyle konuşmasını bitirdi.

VI. OTURUM: Sosyal ve Kültürel Hayatta Hz. Ali

Dr. Ziya ŞEN, “*Hz. Ali'nin Kur'an'a Yaptığı Hizmetler*” adlı tebliğinde, Hz. Ali'nin, Kur'an-ı Kerim'in yazımında, yazılı dokümanların bir araya getirilmesinde ve kıraatinde büyük emeğinin geçtiğini; Hz. Peygamber (s.a.v)'in vefatından sonra Kur'an-ı Kerim'in cem'i meselesiyle meşgul olduğu için bir süre Hz. Ebû Bekir'e biat edemediğini ve bu toplama işi bittikten sonra hemen gelip biat ettiğini; ayetlerin ne zaman, nerede ve kimler hakkında nazil olduğunu bildiğini; diğer sahabeler gibi kendine has bir mushafının bulunduğunu ve bu mushafa tefsir mahiyetinde bazı ilavelerde bulunduğunu; daha sonra Kur'an'ı harekeleyecek olan öğrencileri yetiştirdiğini söyledi.

Öğr. Gör. Abuzer ÇERAĞI, “*Hz. Ali'nin Aileye Bakışı ve Ailesine Karşı Davranışları*” adlı tebliğinde, verdiği örneklerle Hz. Ali'nin sadece kendi ailesine düşkünlüğü ile kalmayıp, onun genel manada aile kurumuna verdiği önemi ortaya koydu.

Dr. Mehmet ATALAN, “*Türk Kültüründe Hz. Ali Cenknâmeleri*” adlı tebliğinde, cenknâmelerin tarihi süreci hakkında genel bilgi verdikten sonra cenknâmelerdeki asıl amacın topluma İslâmî bir ahlak sistemi öğretmek olduğunu söyledi. Daha sonra Hz. Ali Cenknâmelerinin özelliklerini şöyle sıraladı: 1-Cenknâmelerde, bütün mezheplere eşit nazarla bakan bir din anlayışı öne çıkarılmak istenmiştir, 2-Cenknâmelerde, Kur'an'ın emrine ve Peygamber'in sünnetine dayanan asgarî müştareklardan oluşan özgün bir Müslü-

manlık vardır, 3-Cenknâmeler millet, mezhep ve grup ayrımı gözetmeksizin müslim-gayrimüslim çatışması temeli üzerine kurulmuştur.

DEĞERLENDİRME OTURUMU

İbrahim ACAR, başarılı bir sempozyum ortaya çıktığı kanaatinde olduğunu, sempozyumun kitap haline gelmesinden sonra bütün din görevlilerine dağıtılacağını söyledi.

Prof. Dr. A. İhsan YİTİK, geçmiş kültürümüzde var olan bazı unsurları günümüze aktarmadaki zorluklardan bahsetti. Hz. Ali'nin geçmişte bir ideal kahraman iken günümüzde aynı ideal tip olarak gelecek nesillere aktarılamadığını buna örnek olarak verdi. Buradan doğan boşluğu yabancı unsurların doldurduğunu, yapılması gerekenin, geçmişte toplumun önünde kahraman bir tip olan Hz. Ali gibi önemli şahsiyetlerin günümüz anlayışına göre rasyonelize edilerek tekrar topluma önderlik eder hale getirilmesi olduğunu söyledi.

Fermani ALTUN, doğru bilginin öğrenilmesiyle insanlar arasındaki yapay ayrılıkların ortadan kalkacağını, bunun en güzel örneklerinin de bu tür sempozyumların çoğalması sayesinde gerçekleşeceğini söyledi.

Dr. Hüseyin TUĞCU, Alevî ve Sünnî kesim arasındaki ortak paydanın Kur'an ve Hz. Peygamber (s.a.v.) olduğunu, bunların gerçeğe uygun olarak bilinmesi halinde Alevî-Sünnî ayrımı gibi bir ayrımın söz konusu olamayacağını söyledi.

Prof. Dr. Hüseyin ELMALI, sempozyum sekreteryasına, katılımcılarına ve dinleyicilerine sempozyumun amacına ulaşmış şekilde tamamlanmasından dolayı teşekkür etti.

Prof. Dr. E. Ruhi FİĞLALI, Hz. Ali'nin İslam Kültüründe müşterekliğin temel taşı olarak değerlendirilmesi gerektiğini, özellikle de Türk Müslümanlığının onu anlama ve yorumlama biçiminin bize ışık tutacağını söyledi.